

Naturskyddsföreningen
Umeå med omnejd

Naturskyddsföreningen Umeå med omnejd
C/o Studieförbundet
Kulturhuset Klossen
Ekonomstråket 6
907 30 Umeå

Till
Katharina Radloff
miljöstrateg
Umeå kommun
901 84 Umeå

2019-06-20

Remissvar på Umeås reviderade miljömål 2019

Bakgrund

Det här yttrandet är resultat av en intensiv samrådsprocess mellan Naturskyddsföreningen i Umeå med omnejds styrelse och kretsens medlemmar. Styrelsen gick ut till sina ~2900 medlemmar med förfrågan att tycka till om remisshandlingar på Umeås reviderade miljömål 2019. Efter samråd med ett tiotal engagerade medlemmar på tre workshops genomfört under våren 2019 har styrelsen tagit fram följande synpunkter. Synpunkterna är följande samma struktur som remisshandlingen.

1. Biologisk mångfald

1a. Bevara brukad jordbruksmark, betesmark och kärnområden för rennäringen

Vi anser att det är bra med mål att inte nagga på jordbruksmarken. Men den lokala matproduktionen måste öka för att minska vår beroende av matimporter. Därför är det viktigt att öka arealen brukad jordbruksmark, tex genom att återanvända gamla jordbruksmarker.

Det behöver tydliggöras hur nuläget för ianspråktagandet av jordbruksmark ser ut utanför tätorten.

För att veta om indikatorn är rättvisande behöver det tydliggöras vad som avses med jordbruksmark. En kartläggning bör göras för att få en överblick av hur mycket jordbruksmark som påverkats genom byggnationer i kommunen.

I "Målkonflikter och synergier" står det att jordbruksmark redan planeras att ianspråktagas för bebyggelse (Röbäck) och därmed kommer att minska! OM jordbruksmarken minskar - se till att det blir kompensationsområden.

1b. Erbjudna lokalproducerade livsmedel

Matkriser kan inte bara uppstå pga klimattförändringar. Det bör nämnas andra orsaker för ökat beredskap (t.ex. transportkriser, handelskonflikter, krig)

Specificera under "mål" vad som menas med "livsmedel". Mycket viktig är den lantbruksproduktion framtagna under norrländskå förutsättningar, så även ökad processning av norrländsk primärproduktion till livsmedel (chark).

Kommunen satt som åtgärd att arbeta med en ny upphandling 2020-2023 där de redan där siktar på 40% andel lokalproducerade livsmedel. Ambitionen för kommunen bör vara att fortsätta öka den andelen, dvs. målet bör vara högre än 40% för 2025.

Kommunen bör se över och motivera varför de har nuvarande definition av närproducerat. Gynnar det lokal produktion/utvecklingen av landsbygden? Bidrar det till biologisk mångfald? Effektiv CO2 produktion och transport? Det område som definieras som lokalproducerat är ett väldigt stort område - och behöver kompletteras med faktorer som ovan för att bli meningsfulla ur ett miljöperspektiv.

Sätt upp konkreta och mer ambitiösa mål exempelvis att en ökad andel av rotfrukter, potatis, mejeriprodukter, nöt, lamm och gris är "regionala"! Stöd till regionalt lantbruk behövs.

1c. Integrera och synliggöra ekosystemtjänster

I introtexten står att skogen tar upp växthusgaser. Vi antar att ni menar koldioxid här där sänka-funktionen är välundersökt. Vad gäller andra växthusgaser (t.ex. metan) finns det fortfarande många frågetecken om skogen som helhet fungerar som en sänka eller källa.

Kommunen bör precisera hur den biologiska mångfalden ska övervakas, bevaras och utvecklas. Som målet är formulerat idag är det svårt att mäta.

Indikatorn "Andel av befolkningen som har 250 m/ 2km /5 km till närmaste naturreservat/ riksintresse för naturvård?" känns tveksam och kan leda till effekter som står till den raka motsatsen till målet för att den kan leda till ökat befolkningstryck nära värdefull natur. Indikatorn fokuserar på människans perspektiv, men naturen har ett eget rätt att bevaras. Viktigt är istället att lägga fokus på att öka/bevara naturvärden och att gynna ekosystemtjänster.

Havre pollineras INTE av bin. Bär däremot, exempelvis hallon.

Vi anser att det ska vara en högprioriterad uppgift att kommunen tar fram ett grönstrukturprogram med det primära syftet att öka den biologiska mångfalden. Programmet bör ha följande grundprinciper: (1) Har ett område höga naturvärden och inte kan kompenseras ska det inte exploateras. (2) Se till att det finns obrutna spridningsvägar för

alla typer av arter. Ekodukter, grodpassager, osv, (3) för biologiska mångfalden gynnsam skötsel av kommunala grönytor.

1d. Opåverkade våtmarker

Det är positivt att våtmarker tas hänsyn till i Umeå kommuns miljömål. Vi anser dock att begreppet "opåverkade" under "mål" bör konkretiseras (Våtmarker kan påverkas på olika sätt, även osynligt, t.ex. atmosfärisk nedfall av näringsämnen och metaller). Målet bör kompletteras med ett mål om en ökat andel skyddade våtmarker, igenom att det nämns i introduktionen att bara en tiondel av kommunens våtmarker är skyddade trots att de anses att vara "skyddsvärda". Vidare står det att 8600 ha våtmark klassats som mycket skyddsvärd. Men bara 2752 är skyddat. Tydliggör varför det är så och hur mycket av denna yta som är i kommunens ägo. Det är även viktigt att våtmarker får ha sitt eget värde, inte att det behöver bli rekreationsområde för människor. Dessutom bör ett mål införas om återställning av våtmarker (igensättning av diken) för att på ett enkelt och snabbt sätt minska växthusgasutsläpp och samtidigt gynna livsmiljöer och vattenhushållning. Detta med tanke på att 20% av Sveriges rapporterade växthusgasutsläpp kommer från mark som tidigare var torvmark och som har dikats (Jordbruksverket 2014).

1e. Bevara skog

Vi anser det är helt rimligt att kommunen har ett mål om "uppväxt" skog, dvs inte kalhyggen, för friluftsliv. Men självklart måste ett sådant mål kompletteras med mål för naturvård, för att andelen skog över 50 år säger absolut ingenting om naturvärden. I praktiken skulle all skog över 50 år kunna avverkas och aldrig komma nå ett ålder (> 100 år) som skulle krävas för att gynna den biologiska mångfalden på ett signifikant sätt. Ur naturperspektivet är det ett mycket ambitiöst mål i och med att det i dagsläget uppnås och det ger således gott om utrymme för business as usual, vilket kommer att få ödesdigra konsekvenser för den biologiska mångfalden. Kommunen skriver att det är brist på 160+ skog men visar ingen ansats till konkret åtgärd för att ändra detta.

Vi anser att målet bör specificera andel skog som ska undantas från rationellt skogsbruk och dela in i olika målklasser, förslagsvis som alla skogsbolag gör: NS (naturvård skötsel) och NO (naturvård orörd). Där anser vi att absolut minimum är 20 % för de båda klasserna tillsammans, dvs. den vedertagna siffran för krävande arters långsiktiga bevarande på landskapsnivå (enligt FNs konvention om biologisk mångfald (CBD), se rapport https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/2011_skog_naturvård_nagoya_svensk_skog.pdf). Dessutom bör Umeå kommun tillsammans med Skogsstyrelsen/Länsstyrelsen se till att inga skogar med höga naturvärden avverkas, i enlighet med certifieringen FSC (Umeå kommuns skogsförvaltare är certifierad enligt FSC). Detta mål bör kompletteras med ett mål om hur skogen kan skyddas mycket långsiktigt, t ex genom biotopskydd, reservatsbildning (Umeå kommun har själva endast 2 naturreservat i dagsläget). Skyddet i översiktsplanen inte är tillräckligt starkt och vi menar på att (stadsnära) reservatsbildning måste genomföras för att säkra långsiktigt skydd.

1f. Grundskolor ska ha möjlighet till skolskog och odling

Vi är mycket positiv till målet! Vi vill initiera ytterligare ett mål kring mätbar användning av skolskog för ökad praktisk undervisning (förståelse för naturvärden och sammanhang).

1g. Bevara och tillgängliggöra natur- och rekreationsområden

I introduktionen sägs det att "det saknas tydliga definitioner om vilka natur- och rekreationsområden som har höga sociala en förutsättning och värden är ett rimligt mål att införa dessa definitioner. Dock ser vi inga hinder för att få detta genomfört till 2025.

Om kommunen menar allvar med att det är viktigt så kan exempelvis fler kommunekologer anställas och detta genomföras med start omgående. De utpekade naturområden i översiktsplanen ska klassificeras med ' värden för biologisk mångfald' - just för att skydda dessa prioriteringar.

2. Vatten

2a. Skydda vattentäkter

Det bör inte ta 20 år att få till ett skydd som är i enlighet med gällande lagstiftning. Detta bör lösas omgående (år 2025). Dessutom undrar vi: (1) Vad menas med "ett gott skydd"? Innebär målet att miljöbalken inte följs idag? (2) Finns det idag processer/hänsyn till vattentäkter vid olika typer av exploateringar som frigör skadliga ämnen som rinner ut i vattendrag, t ex bebyggelse/trafik/deponier/skogsbruk/dikning osv. ? (3) Finns det planer och utredningar om reservvattentäkter? Dessa behöver få samma skydd redan nu. För 4:e året i rad så minskar grundvattennivåerna i landet, bevattningsförbud införs och torka/missväxt tenderar att öka.

<https://www.sgu.se/om-sgu/nyheter/2019/juni/grundvattennivaer-manadsskiftet-majjuni>

Trots att vi har stora grundvattenreserver inom Vindelälvsåsen så är de nu i början av sommaren lägre än normalt.

2b. Alla har tillgång till stränder

Varför är målet begränsad till kusten? Det finns ett strandskydd som ska följas, oavsett om det är kust eller sjö, å, älv. Vi anser att målet bör gälla för alla stränder, framförallt vattendrag där strandskydd mycket rätt bidrar till viktig skydd mot t.ex. översvämningar och näringsläckage! Umeå kommun ska inte friskriva sig för att kunna tillåta bebyggelse vid strandnära lägen.

Indikatorn fokuserar på människans perspektiv, men naturen har ett eget rätt att bevaras, oavsett hur långt det är till närmaste befolkning. Indikatorn bör då vara hur många oexploaterade stränder som finns (för naturens skull).

Indikatorn känns tveksam i och med att den kan leda till effekter som står till den raka motsatsen till målet för att den kan leda till ökat befolkningstryck nära värdefull kustnatur.

Med den föreslagna indikatorn kan målet i teorin uppnås genom att man bygger extremt mycket i exempelvis Norrmjöle och således får många invånare nära till kusten. En annan typ av indikator behövs. Använd som indikator istället hur tillgänglig stränderna är (skyltade, stigar, kollektivtrafik, utflyktsguide...).

Det står "områden som är utpekade i översiktsplanen" - men vilken översiktsplan menas? Den som är aktuell idag eller den som är aktuell vid mål-året 2040? Denna kan då ha reviderats och utgöra ett mycket svagare skydd. En tydligare definition av detta behövs.

2c. Avrinningsområden med rikare växt och djurliv

Vi anser att det är mycket bra att kommunen har en helhetssyn med målsättningen, genom att inte begränsa målsättningen till vattensystem, utan att inkludera växt- och djurliv i hela avrinningsområdet (inkl. land). Som målet är formulerat idag är det dock inte mätbart. Indikatorn som anges är bra för att mäta förutsättningar för fiskar, men för att kunna bidra till måluppfyllelsen bör indikatorn inkludera djur- och växtlivet i hela avrinningsområdet (inkl. land) och för hela näringsväven (inte bara begränsat till fiske).

Vi anser att formuleringen "minst" är för vagt. Varför är målet begränsat till Sävarån? Vi anser att målet bör vara att utöka satsningar till minst ett område till, igenom att det redan idag finns ambitiösa satsningar i Sävaråns avrinningsområde. Tavleån bör vara ett prioriterat avrinningsområde. Det går troligen att samarbeta med Trafikverket i det här, i och med dragningen av Norrbottniabanan som passerar Tavleån på 3 ställen, plus några passager av bäckar.

2d. Inga försurade sjöar

Det är viktigt att skilja mellan naturlig sura och och artificiellt försurade sjöar. Igenom att "det är svårt att veta vilka sjöar som är naturligt försurade" bör ett mål vara att ta reda på vilka sjöar som är naturligt försurade för att undvika negativ påverkan (genom kalkning) av naturliga system och spara in kalk.

2e. Yt- och grundvattenförekomster med god status

Vi anser att kommunen visar här på att bra och ambitiöst mål. I och med att statusen kan variera beroende på vart man mäter, speciellt i stora sjöar, så bör det säkerställas att omfattande mätningar görs när statusen ska säkerställas.

3. God bebyggd miljö

3a. Mer hållbart resande

Vi anser att indikatorerna som används är bra. Målet 65% kollektivtrafik år 2025 känns dock för lågt och borde ökas till 75%. Dessutom bör följande mål införas: a) att öka kollektivtrafiken på landsbygden, b) att minska biltrafiken i tätorten (Vi skulle föreslå att

biltrafiken borde minskas med 5-10% per år med slutgiltiga målet av ett bilfritt centrum), c) mål för en bra cykelinfrastruktur.

3b. Renare luft

Målet bör vara att genomföra omedelbara, tunga åtgärder för att förbättra luftkvaliteten. Målet bör uppnås redan år 2025. Konkreta åtgärder hur biltrafiken ska minskas bör utarbetas (bilförbud vissa dagar i centrum, miljözoner, park and ride system).

Vi är tveksamma mot målets indikator: En övervakning av kvävedioxid och partiklar räcker inte, här behövs mer konkreta indikatorer. Målets indikatorer bör tydliggöras så att det framgår att kväveoxider och partiklar mäts i relation till miljökvalitetsnormer.

3c. Grönområden med god social och ekologisk funktion

Vi föreslår att införa ett mål kring bevarandet av grönområden i Umeå tätort. Samtidigt bör ett mål införas att skötsel av grönområden i bostadsmiljöer ska gynna den biologiska mångfalden (flora och fauna). Detta innebär också att befintlig grönyta som ändras till park ska inventeras för biologisk mångfald och det ska eftersträvas att den behållas. Förekomst av sällsynta arter (fauna såsom vitryggig hackspett, fladdermöss i stadens närområde kan användas som unika naturupplevelser för stadsbor. Vi tror att indikatorn är inte tillräckligt stark för utvärdering av målet.

3d. Tillgänglighet till områden med god ljudmiljö

Indikatorn bör definieras mer noggrant. Hur definierar kommunen god ljudmiljö? Notan (1) i målet gör att målet är okonkret. Detta bör skärpas till.

3e. Miljövänligare byggnader

Vi anser att målet bör specificeras. Vad betyder "utmärka sig"? Målet bör ange ett tydligt mål om andel nybyggnationer som är miljöcertifierade. I målet bör tilläggas att påverkan på människors hälsa ska vara låg. Målsättning om krav för solceller på all kommersiell nybyggnation (för att över huvud taget ge bygglov) skulle vara ett djärvt och genomförbart mål.

3f. Stärka kulturmiljöer

Vi anser att målet är diffust. Minskat från vilken utgångsnivå? Detta kan i teorin betyda att alla kulturmiljöer tas bort - och man uppnår ändå målet om "bristande underhåll". Viktigt att göra denna punkt om till ett bevarandemål!

Målet borde även iaktta att kulturmiljö kan förstöras av 'förtätningar' eller andra nybyggnationer som görs i kulturella byggmiljöer.

4. Giftfri miljö

4a. Minska miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor

Vi anser att det är en bra och viktig punkt. Målet bör dock specificeras: Med hur mycket ska innehållet minska? Upphandlingen är ett av kommunens starkaste verktyg. Vi tycker kommunen borde våga använda detta på ett mer ambitiöst sätt för att ställa höga miljökrav.

4b. Kemikaliesmarta skolor och förskolor

Vi anser att det är ett mycket bra mål. Men vi föreslår att lägga till ett mål kring kemikaliebantning / begränsningar vid upphandling av miljöcertifierade produkter. Vi tycker dock att indikatorn kan vara mer ambitiös: Bara för att kunskapen ökar betyder det inte per definition att andelen kemikalier minskar.

4c. Erbjudna större andel ekologiska livsmedel i kommunala verksamheter

Vi anser att det är ett ambitiöst mål. Bra! Vi skulle dock önska att målet även inkluderar att detta ska vara till stora delar lokalproducerade ekologiska produkter för att undvika att målet leder till ökat upphandling av ekologiska produkter med långa transportvägar.

4d. Minska utsläpp av kemikalier och plast

Sjöar och Vattendrag bör ingå i begreppet "miljön" under "mål".

"Mätningar som görs runt om i sjöar och vattendrag i kommunen." bör specificeras (Vilka mätningar menas?). Vi skulle även önska oss tydligare regleringar vad gäller användning av skum för eldsläckning som leder till en signifikant utsläpp av kemikalier i vattendrag och är en problematik som idag är mycket utbredd, men som det tas mycket lite notis om.

4e. Åtgärda förorenade områden

inga kommentarer.

4f. Fasa ut särskilt farliga kemikalier

Bra mål, men målet bör också innefatta en kontinuerlig uppdatering av nya ämnen.

Klimat

Naturskyddsföreningen i Umeå med omnejd ställer sig bakom koldioxidbudgeten som nätverket Fridays For Future inlämnar. Budgeten bör vara ett centralt underlag i kommunens analys av koldioxidutsläppen.

Förslaget till minskning till 2 ton per person/år är bra men det måste finnas konkreta riktlinjer att utsläppsminskningen börjar ske redan 2020 och i snabb takt. Vi anser att detta bör vara ett ledande mål för kommunens arbete med klimatfrågan och användas för att se om de andra målen i planen är tillräckliga för att nå dit. Umeå kommun bör förtydliga på ett konkret sätt hur de planerar att minska bilåkandet, flygandet och köttkonsumtionen - som är tre av de absolut största utsläppskällorna.

Delmål bör introduceras för att undvika en för hög belastning mot slutet av målperioden. Koldioxidbudgeten som gjordes för Skellefteå visar att det krävs en utsläppsminskning med 16 % per år fr.o.m. 2020 för att kunna nå 2-gradersmålet. Detta bör rimligtvis vara lägsta accepterade nivån. 16 % omfattar hela samhället, även om kommunen inte har explicit rådighet över alla utsläpp måste kommunen agera mot detta mål och arbeta för att röja övriga hinder.

Målet är fossilfritt medans indikatorn handlar om koldioxid - vilket blir förvirrande och problematiskt då även förbränning av förnyelsebara bränslen genererar koldioxidutsläpp. "fossilfritt" är ett olämpligt begrepp. I teorin kan kommunen vara fossilfri 2040 men ha samma utsläpp av koldioxid (t.ex. från förbränning av förnyelsebara bränslen eller genom ändrad markanvändning). Detta behöver i större grad problematiseras och indikatorerna bör omformuleras till att inkludera en djäv sänkning av koldioxidutsläppen.

Gällande målet om att invånarna ska minska utsläpp så behövs en tydligare koppling till näringslivets roll i detta. Det kan vara enkelt att hänvisa till att varje person måste minska sina utsläpp, men det är en socioekonomisk frågeställning som bör problematiseras på flera nivåer.

Målkonflikter och synergier

Vi anser att det är mycket positivt att vissa målkonflikter beaktas! Målkonflikter mellan biologisk mångfald och klimatet bör dock belysas. Till exempel så skulle en ökat användning av förnyelsebara bränslen gynna klimatmålet med äventyra målet kring biologisk mångfald pga ökat tryck på skogsresurser och möjligen minskat naturhänsyn i skogen.

En annan målkonflikt som bör lyftas fram i ljuset är flygtrafiken från och till Umeå - de fördelar det ger för näringsliv och fritid kontra de uppenbart negativa effekter det får på klimatet. Exempelvis - för att nå målet om max 2 ton utsläpp per individ är det svårt att se att några flygresor ska kunna rymmas i den potten.

Styrelsen

Naturskyddsföreningen i Umeå med omnejd